

Voniam passum in ripa Verbanus lacus antiquissima Italorum militum monumenta videntur, cum inscriptione cohortum, et legionum: visum est quid de re hanc sententiam opinionem meam hic exponere. Ante Augustum Cesarē, et Iulium ab Indipinis populis fiebant sibi et excursiones in Cisalpinos Gallos, qui iam pro Romanis sentiebant, accepto Iure Latinae Coloniae. Ad hos igitur prohibendos dispositae fuerunt militum stationes in ipsis alpibus faucibus: quibus Barbaros illos: qui iam communem vastabant, temerē Irruentes exciperent. Itaque legiones eas esse Coniungendas, quas C. Caesar ad dispendiam illius saltus disposuisse memorat initio Commentariorum belli Gallici sunt etiam qui magis putet has militum stationes et Colonias illic dispositas ne Insubres clam contractis federibus cum Barbaris proximis in Romanos conspiraret. Nil enim est, quod magis firmisq; alieni gentis Imperium faciat, quam cura illa quae a Romanis olim in deducendis Colonis Impendebatur. Facilius enim suis quam alienis mandabant. Hanc ob causam aiunt Dertbonam in Apenninis collibus à Romanis Coloniam esse deductam, quae in pedimento esset, ne Insubres cum Liguribus conuenerent. Sic Hastam et Hipporthediam Colonias arbitrantur, quae conuictum prohiberent Inter Salassos, et Cisalpinos Gal-

Stationes Ro-
militum in
fabribus

Dertbona.

Hasta.
Hipporthedia

Augusta praetoria,

Hoc etiam de causa Augustam praetoriam: quae media esset inter Salassos et Veragros et Allobrogas. Hae siquidem gentes Romanos egregè dominos tolerabant: et ad quodlibet leuè momentum sumptis armis, et praesidijs frucidatis à Romanis desiciebant. Unde in Adulationem Romanorum poeta, qui tamen ex nostrationibus erat, dixit. Gallumq; rebellem, quod neq; mirum esse debet, videmus enim per sepe magnos principes longius egressos plerosq; populos occupare, quos metu magis violentie quam propria fide subingant: qui cessante timore tanquam ab odio victore rebellant.

A Sexto Kalendas ad Angleriam breuissimus est cursus. Angleria. Quae tot elaboratissima vetustatis monumenta demonstrat, ut merito Aspirantium gentium praefectura possit existimari. Haec igitur multis argumenta praebere, ut Urbis titulo eam decorarint; tantaq; inter recentiores historicos de Angleria orta est discussio, ut non defuerint graues alioqui viri, qui oppidi cognomen ad Anglum nescio quem beatoris filium referant. Hi tamen adulatione magis ut principia aures demulcerent, quam veritate aduerset beatoris tradiderunt. Oppidum omnino antiquissima est et clarissimum: magisq; ante Turredanorum et Insecomitum arma. Diuinaq; crediderim potius Angleriam

Anglus Haec
consilius,

Ad glaream Verbanam, non autem ab Anglo; vel
 ab Anglis populis conditam ut multi voluit. Hoc ex an-
 naliibus nostris constat à Barbarorum. Irruptionibus. In
 Italianam prædæ fuisse sepius expositam. Florente Viceco-
 mitum Imperio maxime etiam et celebritatis, et auctori-
 tatis fuit. præsertim cum IOANNES Vicecomes Me-
 diolanensis Archiepiscopus totius ferè Cispalpinae Gallie Im-
 perium, et urbis nostræ vtriusq; gladij (ut aiunt) po-
 testatem suscepit. Eo. n. in loco præfectum habuit qui Alpi-
 nis gentibus ad summam usq; Alpem nunc Sancti Gothar-
 di vulgò ius diceret. Alterum quoq; quem legatum nuni-
 cupabat Archiepiscopale: qui eisdem populis sacra mini-
 straret. Eodem in oppido Ioannes idem arcem eximiam,
 munitissimamq; in amanissimo colle condidit. Quæ nunc
 etiam maximam præ se fert magnificentiam. Aetate no-
 stra cum reliqua ferè Verbanæ regione Bonrhomcorum
 Imperio paret Angleria. quorum clarissimam originem
 Ascians in Antiquitatibus suis satis ostendit. Accirco in-
 bis diutius Immorari superjuii arbitror. Sed antequam
 à Verbano pedem referam nõ possum non eorum satis opi-
 nionum Imprimis Gaudentio Merula assentiri: cum et
 eiusdem semper fuerim sententiæ: non esse Verisimile poe-
 tarum principem; qui Mediolani literis operam dedit; et

Ad glaream
 Verbanam.

Ioannes Vice
 comes Archi
 episcopus.

Summe alpes.

Arx.
 Angleria.

Ascians.

Gaudentius
 Merula.

cui perfecta fuerat et cognita Gallia Cispalpina Verba-
 num tanta celebritatis lacum silentio Inuoluisse in Geor-
 gicis, celebratis cæteris lacubus. Itaq; cū Merula ipse se-
 gere soleo. Anne lacus tantos te Lari: Maxime: teq;.
 Fluctibus assurgens fremitu Benace marino?
 Nonne fuisse turpe Virgilio tam Vastum lacum: quæ cer-
 tatum et græci; et latini scriptores celebrarint; nulla de eo
 facta mentione prætermisisset: sed sublatus errore tem-
 porum puctus Interrogatus; hanc creauit omnibus in-
 terpretibus negligentiam. Distingueda. n. fuerat dictio La-
 ri; hoc pucto: ab illa dictione, maxime. Ut poeta treis la-
 cus, nõ duos tantum nominauerit. Velut et Strabo ipse
 qui Geographiæ quinto tres Ingenteis lacus describens et
 Verbanum, cuius Longitudinem quadringentorum Stadium
 esse scribit; meminit. Larium autem tercenta stadia non
 excedere. Nec verisimile est Virgilium huius regionis ali-
 num id ignorasse; quod græci exteri Intellexerunt: præfer-
 tim Strabo qui eadem cū poeta nostro ætate floruit; et in
 eadem Imperatoris aula. Accirco ut Facile existimem
 hæc faciunt poetarum eximium haud dubiè maximum
 pro Verbano expressisse. Quod quidè episteton nullo mo-
 do Lario conuenit; cum de Benaco fiat mentio: Cuius son-
 itudo (ut idem Strabo refert) Quingentorum extat sta-

Lacus Maxie
 mus nunc ma-
 ior.

Benacus.

E y

Polybi error.

44
dsorium. Nisi potius dixeris Virgilium Polybi errorem
sequitur, qui ait Ticinum à Latio, et à Verbano Abuniam
erumpere. Sed hac in re magis Vatem Cispinae Gallicae
consuetudinem loquendi sequitur arbitrator, quam vul-
gatum Polybi errorum: cum dixerit sceleratum frigus:
et Maximum pro Verbano: Idiomate nostro Gallico Ma-
iorem lacum, Verbanum vocamus: Qui verè maior est
ijs lacibus, qui adiacent, plurimi. Nunc unde nostra di-
gressa est se recipit oratio. E regione castri Insubrum ul-
tra Oronam, quem suum esse diximus, duo Castrilla.
Noniocorum entibus occurrunt, Venegona vulgo appel-
lata Castilloneorum dittonis, quae superioris et inferioris.
ex loci situ cognomento tantum differunt. His in vicis
olim Veneris Agonalia unde illis nomen est per contra-
Etionem literarum celebrata fuisse nominis cognatio non-
seue praestat argumentum. Loca amenissima Veneri vel
gratis, aut Nymphis ceca gentilitas consecrabat. His enim
in locis acclivus adeo naturae vultus ardet, ut de ijs
Virgilianum illud merito cantari possit.

Hic ver perpetuum.

Laurus, n. colles ita abundant, ut eos nullo negotio possis
dicere cum Parnaso contendere super illarum virtudan-
tissima copia. Praeterea tractus ipse sic beatissimo omni

помогъ genere, ut totus pomarium videri possit, et Po-
moniam ipsam illic habitare. Tanta denique aquarum vis,
tot liquidi fontes scatent in regione aliqui arida, et siti-
culosa, ut non sine Causa in agonalibus Veneri celebra-
dis Gentiles huiusmodi loca selegerint. Castris ipsis ab
Orientali plaga valliscula inheret, molliter descendens
varijs floribus etiam per brumam virens. Hic ortam
venerem dices si myrtum ferret regio. Per eam val-
lem passim fistula mirae crassitudinis effodiuntur; per
quas (ut etiam Alciatus arbitratur) collectam vindi-
cis aquarum influentiam veteres ex Agonalibus deriva-
rent ad oppidum Tradatis. Inter utrumque Castrillum et
adhuc prata toto ferme anno virentia Adonidis nomen Prata.
servant. Vniuersum hinc tractum carmine elegantissi-
mo celebravit Baptista Castillioneus Iurisconsultus ex Baptista Casti-
lioneus Iurisconsultus.
ipsis Quintieni cuiusdam memoria extat marmoreo in-
saxo apud aediculam sacram literis insculpta politissimis
ex quibus cognoscitur Quintienus hic Quintianus Prae-
ni fortunae aeditus.

CASTILLIONEUS

CASTILLIONEUS

Q

QVIN

TENI

QVINTIA

NI

HARVSPICIS

AEDITVI

TEMPLI

FORTV

NAE

FILIPATRI

PISSIMO

Tradate, cuius modo mentionem fecimus oppidum est, in quo floret Pusterularum familia Nediolanensis hac etate etiam per celebris. Porro oppidum ipsum amenissimum colli adhaeret ameniori; ab Agonalibus meridie versis. Quod vero ague de quibus diximus in unum collectae per subterraneos tubulos inde eaducerentur, fide facit arca marmorea in oppido ipso. In cuius capite duo Delphines fuscina; qua Pisces occidi solent; Impliciti; sunt sculpti. Quatuor praeterea orbes eodem in marmore conspiciuntur: ex quibus testimonio Bernardi Zenaly Architectonices peritissimi noster Alciatus existimat aquas ab Agonalibus vel aliunde labentis per

Cuniculos ex orbibus insilientes copiam earum indigenti populo submin-

strasse. Eodem praeterea in oppido Pary elegans me-

moriola

visitur ijs notis pario in marmo-

re insculpta.

Bernardus zo nalius archiepus. Alciatus.

VOTIS

OMNIBVS

COELESTI

BVS

CONSENTI

ENTI

BVS

BENEMEREN

TIBVS

QVE

LPARIVS

HERMES

Inc stadys duobus de viginti septentrionem uer-
sus in uallicula fluminis orone stum est Castil-
lionum oppidum. Quod tamen in ualle sit con-

ditum subiecte tamen planicie uirenti amenitate frui-
tur. Cuius loci formam qui intuentur in teatro esse se-
arbitrantur. Per prata uirentia Orona uelut licentio. Orona

re cursu fluens, collis, in quo arx oppidana imminet, tri-
dices tradita leua oppidi parte alluit, familia nostra Ca-
stillonae sedis uetustissime si uerbis annalibus creden-

da est. Habuimus quingentis fere exactis, annis Thealdus Ca-
stillonensis potitatem hoc ex oppido et eadem sa-
milia natum. Hic Genobium monachorum in Alona oppi-
do quod Gaudentius Metula Aronam quasi Oronam uo-

ca a montibus de se x. nomine trans uerbanum e re-
gione Angleriae suas sumptibus edificauit: Quo in loco et
tumulari se uoluit, oppidane magnificetie testes sunt. In-

sane ille edii substructiones, que omnino loci dignitate
excederent, nisi essent Episcoporum/ Cardinalium/ Sum-
morum Pontificum, quibus nostra familia longe splendi-
dissima est, structure. Tempora quoz uidere est artificii
concinuitate per spicua. Non sunt aulera Longobardorum
ruditate structure nec nouitatis Lenocinio minus uene-
rabilia: medium quoddam temperamentum tenent. Cerne-

Castillonum
oppidum

Castillonum
oppidum

re quos ibi fuerat arcem architecti diligentis ingenium
 pre se ferentem. Ea nunc viciniora timore, vel magis in-
 quo eius fato semidivina est. Quam quidem Calamitatem
 tam et si oppidum ipsum subierit: Et ut inquit poeta gal-
 licus In secundo saeculo Aeneidos in tota Italia, und
 Quae ipse miserima vidit. Unde in 19. libro
 Et quorum pars una fuit. Et in 20. libro
 Non ad id tamen Infelicitatis accessit, ut omnem maie-
 statem pristinam exuerit: Floret adhuc cum monumentis
 vetustissimis, tum mira Ingeniorum libertate. Ex mo-
 dum tantum affigemus hic adamasim effigiatam
 Innumetis duo tantum affigemus hic adamasim effigiatam
 Ingenua quoniam de his iudicant Insubres, propterea tacet
 ne In nostratis diligenis nimis: fors autem negligens vi-
 deat. Turpissimum siquidem semper fore dixi adagio il-
 do tristissimo quo vivunt, A sinos mutuum scabere, nec
 merito Inuri. In Aedibus Nicolai Casti
 sionei cognomento Romani mar-
 mor aspicitur manus, et
 Ingenio diligen-
 tissimi ar-
 cum his
 Characteribus
 elaboratum.

C. A. M. I. O. N. U. M. C. H. R. U. M.

A. S. I. N. I. M. U. T. U. M. I. C. A. B. U. N. T. N. I. C. O. L. A. U. S. C. A. S. T. I. L. I. C. O. G. N. O. M. I. N. O. R. O. M. A. N. U. S.

V. E. F. P. E. T. R. O. N. I. V. S. G. E.
 M. E. L. L. V. S. V. I. V. I. R.
 S. I. B. I. E. T. V. I. R. I. A. E.
 L. E. F. E. V. C. I. L. L. A. E.
 V. X. O. R. I.
 C. P. E. T. R. O. N. I. V. S. P. R. I.
 M. I. G. E. N. P. A. T. R. I.
 S. A. M. O. N. I. A. E. C. F. L. V.
 T. V. L. L. A. E. M. A. T. R. I.
 P. E. T. R. O. N. I. O. M. A. R. T. I.
 A. L. E. R. A. T. R. I. E. T. S. V. I. S.

quod si pictum ad me marmor ipsum missis facilius ali-
 quid certi possem commentari. Scis .n. quantum referat
 spectrum certe mihi est aomen illud. vicus illi, et forte
 adeo abrosium est marmor, ut non possit intelligi. Recte
 itaq; feceris, si tu ipse in re presentem eas adhibito picto-
 re, mittasq; ad me Leonem. Interim na nihil respondendam
 apud Homerum Iliados. X I I. Πολιδάμας Ἀquilam ἀνγιῆ
 φερέντην σημαίνει. ait rem infeliciter septemzet ex pre-
 scripto minus succedentem. Habes hac de re longum poetæ
 carmen. At Artemidorus libro εν ποικιλικόν. I. A.
 quilsam Indiciuū mortis esse virorum illustriuū ait; quod
 veterum moris fuerit; ut insignes viros mortuos; et
 immortalitatem adeptos depingent ab aquila vebi. Sed
 de hac re baetenus. Idem Alciatus Castillonū putat olim
 castrum Siliconis existisse: a quo et familia per longa tē-
 porum Intervalla originē traxerit. Cuius quidem fami-
 liae domum, quæ ab Atila multos ante annos cum urbe ip-
 sa Mediolani direpta et solo equata reparavit Anspertus
 Mediolanensis antistes. Hanc rem satis ostendit marmorea
 tabula ad sinistram oranti ad altare Maius in tēplo Divi
 Ambrosij in urbe: In qua carmine, missis (ut inquit ille)
 et Apolline nullo, et Siliconis et domus memoria legitur.

- Homerus.
- Aquila anguē ferens quid si gnificet.
- Artemidorus.
- Atila.
- Anspertus pre sul medio.

Rursus a Castillione ultra Oronam procedenti ad occiden-
 tem solē rectè in clivo necut in specula totus Cuiratius
 lacus, quasi Cut opinor glareatus oculis subyicitur: mox
 Morasentium vicus occurrit; Familij Sentiorum longe
 celeberrimè eternum ferè monumentum in sacra Aedi-
 cula duo saxa Ingentia, quadratissimaq; et literis semi-
 cubitalibus excelsa visuntur.

Horum, qui Insculpis

RE
 FELICES
 sunt, Cata-
 steres;

tanto libentius

hic adduco, quando mihi
 videat Familiam Inter Insu-

EA
 bres In signem hoc meo
 sapore ab obli-

uione vin

2VT
 dicare. MOIHI

2VT
 MOIHI

2VT
 MOIHI

AVI...
H...
S...

A...
Eiusdem
Magnitudinis La...

O...
pis alter Marmoreus Fratris
memoriam continet: In quo et Legiq-
mis quarta, quae Scythicus genti-
bus opposita fuerat, M-
mentio non

Legio. III. Scy-
thicus gentibus
opposita.

HAD...
Ingrata
legitur

T...
I...

I...

V...

56
L...
S...

L...
S...

O...
V...
N...
I...
G...
E...

S...
I...
G...
I...
I...

G...
I...
I...
I...

S...
C...
Y...
T...
I...
C...
A...
E...

H...
I...
C...
N...
A...
T...
V...
S...

H...
I...
C...
S...
T...
I...
V...
S...

E...
S...
T...

58
M S E N T I V S

L F O V F

M A C E R

V E T E R A

N V S L E G I O

N I S I I I I

S C Y T I C A E

S I B I E T

F R A T R I

V F

59
Seniorum fa
milia.

Quod sentij, quorum meminit cor. Tactus; In fibris
extiterint; etiam declarat Lapis ille; in Aedificia

Dni Petri ad vineam Mediolani. Cuius Inscriptionem no
gravius hic adducere, ni veterer signa (quod aiunt)
in Syliam ferre: vt pote in antiquarijs Alciati ad nota
tam. In eodem pbano Mora sentiorum in pariete marmo
reo in lapide, fractoz litera visuntur alias fortasse se
tij, memoriam continentes. Coniecturam facit versimile
metio legionis Quarte in qua sentij militabant. Et Quan
quam Imperfecta sit, et iniurias etatis passa gravissi
mas; eam tamen memoriam hic annectam.

V E T E R A N I

L E G I O

I O V I

V S S L M

G j